

TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDE TEKDÜZEN MUHASEBE SİSTEMİNİN UYGULANMASI

Öğr. Gör. Hande ÖZOLGUN¹

Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN²

Kooperatiflerin asıl amacı kar elde edebilmek değil, ortaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilmektir. Kooperatiflerin odağında birey bulunmaktadır. Son zamanlarda sadece sermaye odaklı anlayışın yanlış olduğu düşünülmüş, kooperatifler gibi insan odaklı girişimlere ilgi artmıştır. Tarım kredi kooperatiflerinde ortaklarına uygun koşullarda kredi sağlamak temel amaç olmuştur. Bankalar büyük çiftçilere kredi vermekte, küçük çiftçi işletmelerine zorluk çıkartmaktadırlar. Bu durumda da çiftçilerin başvuracakları tek kuruluş tarım kredi kooperatifleridir. Tarım kredi kooperatiflerinin öneminin artması, bu kooperatiflerin yaptığı işlemlerini ve bunların muhasebe kayıtlarını daha detaylı incelemeyi gerektirmektedir. Bu çalışma, tarım kredi kooperatiflerinde yapılan tüm işlemlerin Tek düzen muhasebe sistemine uygun olup olmadığını belirlemek ve kooperatiflerin işlemlerinin muhasebeleştirilmesi hakkında bilgi vermek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın amacına ilişkin olarak Marmara Ereğlisi Tarım Kredi Kooperatifi'ne gidilerek çeşitli işlemler hakkında bilgi alınmış, kayıtlar incelenerek yapılan işlemlerin özelliğine göre kayıt örnekleri alınmıştır. Tarım kredi kooperatiflerinde de Tekdüzen Hesap Planının uygulanması tüm kooperatifler arasında işbirliği olması sonucundadır. Bu çalışma ile muhasebenin tüm işletmeler ve kooperatifler için ortak bir dil olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarım kredi kooperatifi, muhasebe kaydı, kar-zarar dağıtımı, kuruluş, tasfiye, gider

APPLICATION OF UNIFORM ACCOUNTING SYSTEM IN AGRICULTURAL CREDIT COOPERATIVES

The main of the cooperative is not to make profit, but to meet the needs of the cooperative members. Individuals are in the spotlight of cooperatives. Capital oriented perception has recently been found wrong, so interest in individual oriented enterprises, such as cooperatives, has increased. It is mainly aimed to provide credits in appropriate conditions to the members in agricultural credit cooperatives. Providing credits at low interest rate and low cost to the small and medium farmers is the main aim. Banks give credits to big farmers, whereas they lay difficulties to small farmers. Therefore, agricultural credit cooperatives are the only institution that farmers can apply. The increase in the importance of agricultural credit cooperatives requires examining the actions and accounting records of these cooperatives in detail. This study was done in order to find out whether all the actions of agricultural credit cooperatives accord with the uniform accounting system and to give information about the accounting of cooperative actions. Pertaining to the aim of the study, information about various actions was obtained by going to the Marmara Ereğlisi Agricultural Credit Cooperative, and record samples were taken related to the actions done.

Application of the uniform accounting policies in agricultural credit cooperatives is the result of the cooperation between all the cooperatives. It was found out that accounting is a common language for all institutions and cooperatives with this study.

Key Words: Agricultural credit cooperative, accounting record, profit / loss distribution, institution, refinement, outcome

¹ Namık Kemal Üniversitesi Marmara Ereğlisi Meslek Yüksekokulu, hozolgun@nku.edu.tr

² Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, hinan@nku.edu.tr

Giriş

Geçmişten bu güne kadar insanların dayanışma içinde olma istekleri toplumsal sınıfları, bu sınıflar iş bölümü olanaklarını, gelişen bu olanaklar da ekonomik grupları ortaya çıkarmıştır. Bu gruplar da çeşitli mesleklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu toplumsal sınıfların ve meslek gruplarının arasında oluşan işbirliği ise kooperatiflerin doğmasının başlangıcıdır. İnsanlarda bilinçli kooperatif düşüncesi 19. yüzyılın başlarında kendini göstermeye başlamıştır. Gelir dağılımında meydana gelen dengesizlikler, küçük birimleri ekonomik işbirliği yapmaya zorlayarak, onları birlikte hareket düşüncesi etrafında örgütlenmelerini sağlayarak kooperatiflerin ortaya çıkmasını hızlandırmıştır(Güngör, 2006, s.10).

Kooperatifler Kanunu'na göre kurulan kooperatifler, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle de meslek ve geçimlerine dair ihtiyaçlarını sağlamayı amaçlarken bireyler arasında işbirliğini sağlar ve bunun sonucunda toplumsal dayanışma ve kalkınmayı da sağlamış olur. Bu sebepten dolayı anayasamızın 171. maddesinde “Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin geliştirilmesini sağlayacak tedbirleri alır” diye belirtilerek kooperatifçiliğin önemi vurgulanmıştır.

Son yıllarda Dünya’da tarım, taşıma, konut gibi çok bilinen kooperatiflerin yanında, çok değişik konularda faaliyette bulunan ve sayıları da giderek artan yeni kooperatif çeşitleri ile karşılaşmaktadır. Türkiye’de ise kooperatifler, özellikle tarım kooperatifleri yeterince gelişmemiş, özerk ve demokratik bir yönetim anlayışına kavuşamamıştır.Eğer ülkemizdeki tarım kooperatifleri ve bunların üst örgütleri özerk, demokratik bir yapıya kavuşursa, bu durumdan kırsal alanda güçsüz ve dağılık durumda yaşayan üreticilerle aileleri de yararlanacaklardır. Bu durumda yaşam düzeyleri de iyileşecektir.(İnan, 2009, s. 20).

Kooperatiflerin dayandığı temel değerler; ‘kendine yardım, kişisel sorumluluk duygusu, demokrasi, eşitlik, adalet ve dayanışma’dır(<http://ica.coop/en/what-co-operative>). Bu değerlerden de belli olduğu üzere, kooperatifler, hayatın birçok alanında sürdürdükleri olumlu faaliyetleri ile ortaklarına birçok fayda sağlamaktadır. Günümüzde, kişilerin hem sosyal hem de ekonomik anlamda kalkınmalarını sağlamada, üretimin kalite ve miktarının arttırılmasında, kişilerin yaşam düzeylerinin yükselmesinde kooperatifçilikten önemli ölçüde yararlanılmaktadır(Karanlık,2009, s.4).

Yapılan bu çalışma ile amaç küçük çiftçi işletmelerine kredi sağlayan tarım kredi kooperatiflerinin muhasebe ve tek düzen hesap planı hakkında temel bilgiler verilmesinden sonra kuruluş, ortak giriş ve çıkışları, kooperatif üst birlikleri ile ilgili işlemleri, mal alış ve satışları, dönem sonu işlemleri, kar ve zararın dağıtım ve tasfiyesi ile bunların muhasebeleştirilmesi hakkında bilgi verilmesidir.

Tarım kredi kooperatiflerindeki muhasebe konusunda yeni bilgi ve kaynaklara ihtiyaç duyulmasının yanında, bu konuda bilgi sahibi olan yetişmiş muhasebeci sayısının artması beklenmekte ve bu sayede tarım kredi kooperatiflerinde muhasebenin gelişimine katkıda bulunacaktır.

Bu çalışmada bir tarım kredi kooperatifinde genel olarak kooperatifin kuruluşundan eğer tasfiye olacaksa, tasfiye oluncaya kadar geçen sürede olan bütün muhasebe işlem ve kayıtları ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Çalışmada tarım kredi kooperatiflerinin tüm işlemleri teorik örnekleriyle birlikte verilmiştir. Makalenin sonunda ise ek olarak Marmara Ereğlisi Tarım Kredi Kooperatifinden elde edilen çeşitli muhasebe kayıtları verilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın ana materyalini Tekirdağ ilinin bir ilçesi olan Marmara Ereğlisi Tarım Kredi Kooperatifi'nden sağlanan muhasebe ve çeşitli işlemlerle ilgili veriler oluşturmuştur. Tarım kredi kooperatifinden bir kooperatifte gerçekleşen tüm işlemlere ait muhasebe kayıtları elde edilmiştir.

Araştırmanın ikincil verilerini ise daha önce yapılan bilimsel yayınlar oluşturmuştur. Aynı zamanda resmi kuruluşlardan elde edilen verilerden de faydalanılmıştır. Elde edilen bu veriler de çalışmada kullanılmıştır.

Araştırma iki aşamada yürütülmüştür. Birinci aşamada çeşitli bilimsel yayınlardan ve resmi kuruluşların verilerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise Marmara Ereğlisi Tarım Kredi Kooperatifi ziyaret edilerek muhasebe kayıtları ve diğer işlemler incelenmiştir. Araştırmanın amacına yönelik olarak Marmara Ereğlisi Tarım Kredi Kooperatifi ile yapılan görüşmede çok çeşitli veriler elde edilmiş ve bu konularla ilgili uygulamalar çalışmanın içinde verilmiştir.

Çalışmada ilk olarak çeşitli bilimsel yayınlardan elde edilen kooperatifçilik bilgileri verilmiştir. Burada kooperatifçiliğin tanımı üzerinde durularak kooperatiflerin çeşitli sınıflandırmaları yapılmış, kooperatiflerin özellikleri ve ilkeleri anlatılmıştır. Daha sonra detaylı olarak tarım kredi kooperatifleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın devamında

çeşitli bilimsel yayınlar ve çeşitli kanunlar kullanılarak kooperatiflerde muhasebenin gereği ve kooperatiflerde tutulacak defterler üzerinde durulmuş ve kooperatiflerde Tek Düzen Muhasebe Sistemi uygulanması gereği vurgulanmıştır.

Tekdüzen Hesap Planı, muhasebe işlemlerinin kaydedilmesinde kullanılan, belirli bir sisteme göre hazırlanmış hesapların yer aldığı listedir. Türkiye’de bilanço esasına göre defter tutan tacirler ve kooperatifler 1 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe konan tek düzen hesap planını uygulamak zorundadırlar. Kooperatifler de yürürlükte olan tek düzen hesap planını kodlar ve hesapları değiştirmeden uygulamak zorundadırlar.

Tarım kredi kooperatiflerinde muhasebe işlemleri bölümünde, özellikle Kooperatifler Kanunu ve Vergi Usul Kanunu ışığında, bilimsel yayınlardan faydalanarak tüm muhasebe işlemleri detaylı olarak açıklanmış ve tüm işlemler teorik örnekleriyle birlikte gösterilmiştir. Kooperatiflerde kuruluş kayıtları, kooperatiflerde yapılan temel işlemler ve kooperatiflerde meydana gelebilecek giderler ve elde edilen gelirler açıklanarak muhasebe kayıtlarıyla beraber gösterilmiştir.

Çalışmanın devamında envanterin ve değerlemenin tanımı yapılarak, Gelir Vergisi Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’na göre değerlendirme ölçekleri bu kanunlardan yararlanılarak açıklanmıştır. Çalışmanın devamında tarım kredi kooperatiflerinde en çok kullanılan hesapların dönem sonu işlemleri detaylı örnekleriyle birlikte gösterilmiştir. Tarım kredi kooperatiflerinde uygulanan kar ve zarar dağıtımını konusu hem kanunlar ışığında hem de çeşitli bilimsel yayınlardan faydalanılarak teorik örnekleriyle verilmiş, tarım kredi kooperatiflerinde tasfiye işlemlerinin gösterilerek bununla ilgili uygulama örneği verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise Marmara Ereğlisi Tarım Kredi Kooperatifinde elde edilen veriler ve kayıtlar gösterilmiştir. Burada elde edilen veriler değişik açılardan sınıflandırılarak daha sonra elde edilen bu veriler çalışmanın son incelenerek yazılı ortamda sunulmuştur.

Yapılan çalışmada teorik olarak bir kooperatifte yapılabilecek olan tüm muhasebe işlemleri ve kayıtları detaylı olarak gösterilmiştir. Fakat bu işlemlerin ve kayıtların uygulamalı olarak tarım kredi kooperatiflerinde ne şekilde yapıldığını gösterebilmek amacıyla tek bir örnek tarım kredi kooperatifi yeterli görülmüştür. Tek bir tarım kredi kooperatifi seçilerek bu kooperatifin muhasebe kayıtları ve işlemleri incelenmiş ve çalışmanın son bölümünde tarım kredi kooperatifinin ait bu muhasebe kayıtları açıklamalarıyla beraber gösterilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Kooperatifler, ekonomik ve sosyal nitelikli kuruluşlardır. Diğer kuruluşlar gibi alım, satım, borç, alacak vb. faaliyetler yapılmakta ve muhasebe defterlerine usulüne uygun şekilde kaydedilmektedir. Dönem sonlarında bilanço ve gelir tablosu gibi mali tablolar düzenlenmekte, kar (gelir fazlası) ya da zarar (gider fazlası) gibi sonuçlara ulaşılmaktadır(Karanlık,2009, s.69).

Tarım kredi kooperatiflerinin ortakları genellikle küçük çiftçilerdir. Bu küçük çiftçilerinde bankalardan kredi alabilmeleri çok güç hatta imkansızdır. Bankalardan kredi alamayan küçük çiftçiler şahıslardan borç alabilirler. Burada da önemli bir etken olan yüksek faiz durumu ortaya çıkmaktadır. Şahısların ve bankaların bu olumsuz tutumları nedeniyle, tarım kredi kooperatifleri küçük çiftçilerin kredi gereksinimlerini karşılayabilecek tek örgüt olarak meydana çıkmaktadır. Tarım kredi kooperatiflerinin ilkeleri 19. yüzyılın ortalarında Alman kooperatifçisi Raiffeisen tarafından ortaya konulmuştur. O zamandan bu yana, bu ilkeler üzerinde büyük değişiklikler olmamıştır. Günümüzde de gelişmiş ülkelerdeki tarım kredi kooperatifleri Raiffeisen kredi kooperatiflerinin ilkeleri ufak değişikliklerle aynen uygulanmaktadır (Mülayim,2010,s.188).

Kooperatifler, ekonomik ve sosyal nitelikli kuruluşlardır. Diğer kuruluşlar gibi alım, satım, borç, alacak vb. faaliyetler yapılmakta ve muhasebe defterlerine usulüne uygun şekilde kaydedilmektedir. Dönem sonlarında bilanço ve gelir tablosu gibi mali tablolar düzenlenmekte, kar ya da zarar gibi sonuçlara ulaşılmaktadır. Kooperatifler, tüm faaliyetleri sırasında mali yasaların hükümlerine uymak durumundadırlar. Bu açıdan kooperatiflerde iyi işleyen bir muhasebe sistemine ihtiyaç vardır(Karanlık,2009,s.69).

Kooperatifin mali durumu ve faaliyetlerinin sonucu ile ilgili olarak muhasebenin sağladığı bilgilerle pek çok kişi ve kuruluşlar ilgilenirler. Kooperatifin başarılı olması kamuoyunda onların etkinliğini arttıracaktır. Muhasebe kayıtlarından kooperatifin başarısını gösteren dört önemli sonuç belgesi çıkarılabilir (Çıkın ve Karacan,1994,s.262).

1. Bilanço
2. Gelir Tablosu
3. Fonlar Tablosu
4. Dağıtılmamış Karlar Tablosu

1. Bilanço

Bilanço kooperatifin belli bir tarihteki mali durumunu gösteren bir tablodur. Bilanço, bir işletmenin belirli bir andaki varlıklarını, borçlarını ve sermayesini gösterir. Tarımsal amaçlı bir kooperatif için düzenlenmiş bir bilanço örneği aşağıdaki gibi gösterilmektedir.

2. Gelir Tablosu

Gelir tablosu, kooperatif işletmenin belirli bir döneme, genellikle bir yıla ait net gelirini, brüt satış karı, faaliyet karı büyüklüklerini ve bunları oluşturan ana işlemleri gösteren bir tablodur. Gelir tablosunun brüt kar bölümü, faaliyet karı bölümü ve net kar bölümü olmak üzere üç ana bölümü bulunmaktadır.

3. Fonlar Tablosu

Fon kavramının net işletme sermayesini ifade ettiği kabul edilirse, bu tablo dönem sonunda net işletme sermayesinde meydana gelmiş olan artış ve azalışları bu artış ve azalışları oluşturan sebepleri gösteren bir tablodur.

4. Dağıtılmamış Fazlalar Tablosu

Dağıtılmamış fazlalar tablosu, bazı amaçlara bağlı olarak dağılmayan fazlaların birikimini ve gerektiğinde kullanılan bu fazlaların önceki duruma etkisini yansıtır.

Kooperatifle ilgili bilanço, gelir tablosu, fonlar tablosu ve dağıtılmamış fazlalar tablosu birbirleriyle ilişkilendirilerek kooperatif işletmenin mali ve ekonomik başarılarını belirleyen analizler yapılabilir.

Yapılan çalışma ışığında aşağıda sırası ile bir tarım kredi kooperatifinde meydana gelen muhasebe olayları ile ilgili kayıtlar ve açıklamalar gösterilmiştir.

Tarım kredi kooperatifinin kuruluş aşamasında yapılacak olan kayıtlar aşağıdaki gibi gibidir.

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI

XXX

501.01 Ortak A X

" " "

501.20 Ortak S X

500 SERMAYE HESABI

XXX

500.01 Ortak A X

" " "

500.20 Ortak S X

Kurucu ortakların sermaye taahhüdü

102 BANKALAR HESABI

XXX

102.10 (X) Bankası Bloke Para X

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI

XXX

501.01 Ortak A X

501.02 Ortak B X

" " "

(X) bankasına sermayenin ¼' ünün bloke edilmesi

100 KASA HESABI

XXX

102 BANKALAR HESABI

XXX

102.10(X) Bloke Para. X

Bloke paranın serbest bırakılarak kooperatif tarafından alınması

Eğer bir ortağa yaptığı kuruluş ve örgütlenme gideri harcaması geri ödenirse kayıt aşağıdaki şekilde olur.

262 KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERİ HESABI	XXX	
262.10 Kuruluş Gideri X		
191 İNDİRİLECEK KDV HESABI	XXX	
100 KASA HESABI		XXX
X'a kuruluş giderinin ödenmesi.		

100 KASA HESABI	XXX	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI		XXX
501.08 X		
Taahhüten tahsilat.		

Tarım kredi kooperatifine yeni ortak alınması halinde kayıt aşağıdaki gibi olacaktır.

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI	XXX	
501.08 X		
500 SERMAYE HESABI		XXX
500.08 X		
Ortak Musa'ın sermaye taahhüdü		

Kooperatifin üst birliğe üye olmasının kaydı aşağıdaki gibi olacaktır:

-Taahhüt kaydı

242 İŞTİRAKLER HESABI 242.10 (X) Bölge Birliği XXX 243 İŞTİRAKLERDEN SERMAYE TAAHÜTLERİ HESABI 243.10 (X) Bölge Birliği XXX Birliğe katılma taahhüdü	XXX	XXX
-Taahhüdün yarısının ödenmesi		
243 İŞTİRAKLERDEN SERMAYE TAAHÜTLERİ HESABI 242.10 (X) Bölge Birliği XXX 100 KASA HESABI Üst Birlik taahhüdünün ödenmesi	XXX	XXX
Tarım kredi kooperatifini mal alış kaydı şu şekildedir:		
153 TİCARİ MALLAR HESABI 153.11 Büyük baş hayvan yemi XXX 191 İNDİRİLECEK KDV HESABI 103 VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ HESABI	XXX XXX	XXX

Kooperatifin ortaklarına mal satış kaydı aşağıdaki gibidir.

-Satış kaydı

(120) 123 İŞLETME KREDİLERİ HESABI	XXX	
123.02 Hüseyin KARA XXX		
600 YURTIÇİ SATIŞLAR HESABI		XXX
600.15 Gübre Makinesi XXX		
391 HESAPLANAN KDV HESABI		XXX
Ort. Hüseyin KARA'ya mal satışı		

-Satış maliyetinin devri

621 SATILAN TİCARİ MAL.MALİYETİ HESABI	XXX	
621.10. Gübre Makinesi XXX		
153 TİCARİ MALLAR HESABI		XXX
153.14 Gübre Makinesi XXX		
Satışların maliyet hesabın devri		

Tarım kredi kooperatifinin ortaklardan mal alışının kaydı şöyledir:

153 TİCARİ MALLAR HESABI	XXX	
153.20 Ortak Ürünleri XXX		
320 SATICILAR HESABI		XXX
320.15 Ahmet Yılmaz XXX		
360 ÖD. VERGİ VE FONLAR HESABI		XXX
360.10 Gelir Vergisi XXX		
23.03.2011 Tarih ve 21 Nolu müstahsil makbuzu ile buğday alımı		

Tarım kredi kooperatifinin personel ile ilgili giderleri aşağıdaki gibi kaydedilir:

770 GEN. YÖNET. GİD. HS.(7/A)	XXX	
770.10 Ücretler :	XXX	
770.20 SSK İşveren Payı :	XXX	
770.30 İşsiz Sigort İşveren Payı:	XXX	
335 PERSONEL BORÇ. HS.		XXX
335.10 Ali Ak	XXX	
360 ÖD. VER. VE FON. HS		XXX
360.10 Gelir Vergisi	XXX	
360.20 Damga Vergisi	XXX	
361 ÖD. SOS. GÜV. KES. HS.		XXX
361.10 SSK İşçi primi	XXX	
361.20 SSK İşver. Primi	XXX	
361.30 İşsiz Sig. İşçi. Payı	XXX	
361.40 İşsiz Sig. İşve. Payı	XXX	
.....'e ait Mayıs ayı ücreti		

Ücretin ödenmesi ve kesintilerin ilgili daireler ödenmesi ile ilgili kayıtlar da şöyledir:

- Ödeme kaydı

335 PERSONEL. BORÇLAR HS.	XXX	
335.10. XXX		
100 KASA HESABI		XXX
.....'e ücretinin ödenmesi.		

- Kesintilerin ilgili dairelere ödenme kaydı

360 ÖD. VER. VE FON. HS.	XXX	
360.10 Gelir Vergisi	XXX	
360.20 Damga Vergisi	XXX	
361 ÖD. SOS. GÜV. KES. HS.	XXX	
361.10 SSK İşçi primi	XXX	
361.20 SSK İşver. Primi	XXX	
361.30 İşsiz Sig. İşçi. Payı	XXX	
361.40 İşsiz Sig. İşve. Payı	XXX	
100 KASA HESABI		XXX
Vergi ve sigorta primlerinin ödenmesi.		

Tarım kredi kooperatifinde yapılan aydınlatma, yakıt gibi giderler ise aşağıdaki gibi kaydedilir:

770 GENEL YÖNETİM GİDERİ HESABI	XXX	
770.21 Yakıt Gideri		
191 İNDİRİLECEK KDV HESABI	XXX	
100 KASA HESABI		XXX
Elektrik gideri		

Kooperatiflerde bir faaliyet dönemi sona erdiğinde, bu faaliyet döneminin sonuçlarını görmek gerekmektedir. Bu amaçla da dönem sonlarına gelindiğinde envanter çalışmaları yapılmaktadır.

Dönem sonlarında yapılacak ilk işlerden biri, büyük defterdeki tüm hesapların toplamlarının alınıp, 'Genel geçici mizan'a aktarılmasıdır. Ancak genel geçici mizanda yer alan bilgiler, temel mali tablo olan bilanço ve gelir tablosunu düzenlemeye imkân vermeyebilir. Mizanda yer alan her hesap için envanter çalışması yapılmalıdır. Böylece kooperatifin mali tablolarının mevcut durumu doğru olarak göstermesi sağlanır. Bu amaçla kooperatifte envanter çalışmaları yapılmaktadır(Karanlık, 2009, s. 123).

Tarım kredi kooperatiflerini kar zarar dağıtımını açısından incelersek şu sonuç ortaya çıkacaktır:

Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisi Kanunu'nda kooperatiflerde dönem sonunda ortaya çıkan gelir fazlasının dağıtımına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Ayrıca kooperatifin ana

sözleşmelerinde de kar dağıtımına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Karın ya da zararın dağıtımında bütün bu hükümlerin göz önünde tutulması gerekmektedir. Vergi muafiyet şartlarından herhangi biri ana sözleşmede yer almıyorsa ya da muafiyet şartlarından herhangi birine uyulmaması durumunda kooperatif kurumlar vergisi mükellefi olacaktır(Akmaz,2005, s.1).

Kooperatiflerin dağılma nedenleri Kooperatifler Kanunu'nun 81. maddesinde belirlenmiştir. Kooperatifler;

- Ana sözleşme gereğince,
- Genel kurul kararıyla,
- İflasın açılmasıyla,
- Kanunlarda öngörülen diğer hallerde, ilgili Bakanlığın mahkemeden alacağı kararla,
- Başka bir kooperatifle birleşme veya bu kooperatifin devralınması durumunda,
- Üç yıl olağan genel kurul toplantısını yapmaması durumunda,
- Amaca ulaşma olanağının bulunmadığının ilgili Bakanlıkça belirlenmesi durumunda, mahkemeden alacağı kararla dağılır. Yukarıda sayılan nedenler sonucu tarım kredi kooperatifi tasfiye durumuna girer.

Sonuç ve Öneriler

Üretici olan çiftçiler üretim için ihtiyaç duyduğu krediyi şahıslardan ya da tefecilerden yüksek faiz oranlarıyla ve uygun olmayan koşullarda almak zorunda kalmaktadırlar. Üreticilerin uygun olmayan şartlarda kredi kullanmadan bu durumdan olumsuz etkilenmemesi için devlet bankaları ve kooperatifleri, kredi vermek üzere görevlendirmiştir. Çiftçileri olumsuz şartlardan koruyabilmek, daha uygun koşullarda kredi sağlamak ve modern girdi kullanımına imkân sağlamak için en rasyonel kredi kaynağı tarım kredi kooperatifleri olmuştur.

Ülkemizde Tarım Kredi Kooperatifleri ve bu kooperatiflerin üst örgütleri olan Tarım Kredi Kooperatifleri Bölge Birliklerinin ülkemizdeki tarımsal girdilerin dağıtımında çok büyük payı bulunmaktadır. Bu durum ülkemiz açısından da sevindiricidir.

Tüm ticaret ve sermaye şirketlerinde olduğu gibi çeşitli kanunlarda belirlenmiş yükümlülüklerle tarım kredi kooperatifleri de yaptığı tüm faaliyetleri usulüne uygun olarak muhasebe defterlerine kaydetmek zorundadırlar. Böylece dönem sonlarında faaliyet sonuçlarını görerek buna uygun olarak bir strateji geliştireceklerdir. Bu muhasebe bilgileri kooperatif açısından gerekli olduğu gibi bunun yanında bu bilgilere ihtiyaç duyan kişiler için de gereklidir.

Yapılan bu çalışma sonunda, muhasebenin tüm işletmeler ve kooperatifler için ortak bir dil olduğu görülmüştür. Tüm sermaye ve ticaret şirketleri ve kooperatifler aynı hesap planını kullanmakta, tüm işlemlerini Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine uygun olarak gerçekleştirmektedirler. Kooperatiflerin kullandığı ve esas aldığı tüm kurallar birbirinin aynısıdır. İster bir adi şirket olsun, ister bir tarım kredi kooperatifi olsun burada yapılacak olan kayıtlar ve kullanılacak olan hesaplar birbirinin aynısıdır. Sadece kooperatiflerin sahip olduğu özellikleri nedeniyle ve Kooperatifler Kanunu gereğince bazı işlemler sermaye ve ticaret şirketlerinde farklılaşmaktadır (risturn dağıtımı, sermaye taahhüdünün ¼'ünün bloke edilmesi, üst birliklerden mal alımı gibi) Muhasebenin kayıtları ve mantığı hiçbir zaman değişmemektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

Tarım kredi kooperatiflerinde kullanılan hesaplar da Tek düzen hesap planına dayanmaktadır. Fakat teorik olarak yapılan kayıtlarla, Marmara Ereğlisi Tarım Kredi Kooperatifi'nin kayıtlarının incelenmesi sonucunda pratikte kooperatifte kullanılan hesapların ve kayıt düzeninin daha farklı olduğu görülmüştür. Bu sebeple, kooperatifler muhasebesi veya tarım kredi kooperatifleri muhasebesi gibi konularda çalışma yapmayı düşünen kişilerin, çalışmanın içerisinde kooperatiflerde kullanılan hesapları göstererek kısaca açıklaması, bu kaynaklardan yararlanacak kişilere de yol gösterecektir.

Ayrıca tarım kredi kooperatiflerinin küçük çiftçilere olan büyük katkılarının bulunması sebebiyle bu alanda yapılan çalışmaların sayısı arttırılabilir.

Kooperatiflerinde kullanılan hesaplar, şirket muhasebesinde kullanılan hesaplardan farklılık göstermektedir. Kooperatiflerin hesapları, şirketlerin kullandıkları hesaplardan daha açılımlıdır. Kooperatiflerde ortaklarla ilgili olarak yapılan işlemlerde, yardımcı hesaplarda işlemlerle ilgili olan ortağın ismi mutlaka yer almalıdır. Kooperatiflerde muhasebe alanında çalışmayı düşünen kişilere, işe başlayınca zorlanmamaları için muhasebe alanında eğitim verilmelidir. Onların oryantasyona tabi tutulması onların daha başarılı olmalarına sebep olacaktır.

Kooperatiflerin başarılı olabilmesi için kooperatiflerin faaliyetlerinin ve yaptığı tüm işlemlerin kontrol edilmesi kaçınılmazdır. Fakat Türkiye'de kooperatifleri tam olarak sağlıklı bir şekilde denetleyen bir mekanizma bulunmamaktadır. Bu sebeple faaliyette bulunan tüm kooperatiflerin daha başarılı olabilmesi ve belirli bir düzeye ulaşabilmeleri için Türkiye'de denetim kooperatiflerinin kurulması çok fayda sağlayacaktır. Böylece faaliyette bulunan tüm kooperatiflerin denetimi sağlanarak gerekirse kooperatiflerin eksik olduğu konularda destek

sağlanabilecektir. Ayrıca muhasebe kayıtlarının da denetlenmesi eğer yapılıyorsa çeşitli yolsuzlukların da tespit edilerek bir daha tekrarlanmamasını sağlayacaktır.

Tarım kredi kooperatiflerinde de şirketlerde olduğu gibi tüm muhasebe işlemleri bilgisayar üzerinden takip edilmektedir. Tarım kredi kooperatifleri şu anda kullandıkları muhasebe programını kısa bir süredir kullanmaktadırlar. Çalışanlar bu programa adaptasyon sorunu çekmektedirler. Bu nedenle, kooperatiflerde kullanılan muhasebe programının sık sık değiştirilmemesi gerekir. Aksi takdirde muhasebe alanında çalışanların verimli olması beklenemez. Ayrıca kullanılan muhasebe programının daha basit ve anlaşılır bir program olması tercih edilmelidir.

Kooperatiflerin faaliyet göstermesinde, Merkez Birliği, Bölge Birliği ve kooperatif sıralamasının oluşu bürokrasiyi arttırmakta ve kooperatiflerin yapacakları işlemleri yavaşlatmaktadır. Bazı işlemlerin sadece Merkez Birliği tarafından yapılabiliyor olması kooperatifi zor durumda bırakmaktadır. Örneğin muhasebe kayıtlarında yapılan yanlışlıklar sadece Merkez Birliği tarafından düzeltilebilmektedir. Ya da kooperatifin personel alımı ve tayini, kredi verilmesi gibi işlemler de sadece Merkez Birliği tarafından yapılmaktadır. Bu durum kooperatiflerin faaliyetlerinin yavaşlatmaktadır. Bazı alanlarda kooperatifin kendisine özerklik verilmesi işlemlerin daha çabuk gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Vergi ve sigorta işlemleri şu anda kooperatif tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu işlemler tarım kredi kooperatifinin yükünü iyice arttırmaktadır. Vergi ve sigorta işlemlerinin Bölge Birlikleri tarafından yapılması kooperatiflerin yükünü biraz daha hafifletecektir. Çünkü kooperatiflerde yapılan işlerin çoğu az sayıda, zaman zaman da tek bir personel tarafından yapılmaktadır.

Ayrıca kooperatiflerde iş dağılımının olmaması, kooperatifte çalışan kişilerin sadece bir işle değil, her çeşit işle uğraşmak zorunda kalmalarına neden olmaktadır. Muhasebe ile uğraşan kişi sadece muhasebe işlerini değil, yeri geldiğinde tartı, temizlik gibi işleri de yapmak zorunda bırakmaktadır. Bu da kooperatifte uzmanlaşmanın önüne geçmektedir. Kooperatifte çalışan sayılarının çoğaltılarak, herkesin kendi uzman olduğu alanda faaliyet göstermesi sağlanmalıdır. Bu durum kooperatifin başarısını arttıracaktır.

Kaynaklar

Akmaz K (2005). Kooperatiflere Ait Kira Gelirlerinin ve Mevduat Faizlerinin Vergilendirilmesi. E-Yaklaşım, Ekim, Sayı:27

Çıkin A, Kayacan A (1994). Genel Kooperatifçilik. İzmir: Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No:511,

Güngör S (2006). Ecza Kooperatiflerinde Muhasebe Sistemi Ve Uygulama Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

<http://ica.coop/en/what-co-operative>(Erişim Tarihi:30.12.2015)

İnan İ.H (2008). Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli, İstanbul: İTO Yayınları

Karanlık S (2009). Kooperatifler ve Muhasebesi, Ankara: Nobel Yayıncılık

Mülayim G. Z. (2010). Kooperatifçilik, Ankara: Yetkin Yayınları. Yenilenmiş Üçüncü Baskı

Rehber E (2011). Kooperatifçilik, Bursa: Ekin Yayıncılık Kooperatifler Kanunu